

A VÁROSIASODÁS TERÜLETI HATÁSAINAK BEMUTATÁSA A SZUBURBANIZÁCIÓ KÜLÖNBÖZŐ SZINTJÉN LÉVŐ TELEPÜLÉSEK PÉLDÁJÁN

POZSGAI ANDREA – HARDI TAMÁS

TO DESCRIBE THE TERRITORIAL IMPACT OF URBANISATION, USING THE EXAMPLE OF SETTLEMENTS, AT DIFFERENT STAGES OF SUBURBANISATION

The primary objective of the study was to determine how settlements at different levels of suburbanisation plan for diverse land use and the preservation of green spaces. A positive aspect of the analysis is that the municipalities of all 3 municipalities have a basic vision and strategy for making their settlements "liveable" and "sustainable", i.e. to ensure and increase the extent of green spaces, which is an essential condition for a healthy environment, as far as possible.

Following the change of regime, a negative trend in land use has been observed in the settlements affected by suburbanisation, with the overall proportion of green areas decreasing in all the sample municipalities. The most significant reduction is observed in Győrújfalu, the settlement most affected by suburbanisation, but the municipality with the highest level of regulation of urban development of the three settlements studied. Győrzámoly, which is part of suburban zone 2, has seen its population and built-up area increase more than Győrújfalu (over the period under study). The municipal documents are similarly strict in their regulations for the different character areas of the municipality as in Győrújfalu, but they also pay more attention to the protection of agricultural land. The smallest population increase has taken place in the municipality of Börcs, which is at level 3 of suburbanisation. As a result, the increase in the inhabited area is lower than in the previous two settlements. Regulation at the municipal level is more permissive compared to Győrújfalu and Győrzámoly.

BEVEZETŐ

Jelen tanulmányunkban szeretnénk rávilágítani arra, hogy a 21. század egyik legdinamikusabban fejlődő magyarországi város vonzáskörzetében fekvő (Győr agglomerációja) települések területhasznosítása hogyan alakult/alakul át az urbanizáció hatására. Egyben tiszteletünket is szeretnénk kifejezni Csapó Tamás munkássága előtt, amely meghatározó a magyarországi népesség- és településföldrajzi kutatási témakörben.

A lakóhelyi szuburbanizáció és a városi terjeszkedés jelenleg a legfontosabb urbanizációs folyamatok az európai poszt szocialista országokban, különösen Közép-Európában (TÍMÁR-VÁRADI 2001, BAJMÓCY 2012, LEETMAA-TAMMARU 2007, HIRT 2007, 2012, CSAPÓ-BALOGH 2012, KUBEŠ 2013, 2015, NAGY 2023). A nagyszámú

esettanulmány mellett találunk olyan munkákat is, amelyek a nyugati és a keleti folyamatokat hasonlítják össze (SZIRMAI 2011). Az európai, különösen a közép-európai kutatások elsősorban a fővárosok elővárosi zónáira koncentráltak, és kevés figyelmet fordítottak a vidéki központok folyamataira. Az urbanizációs folyamatok egyik fontos jellemzője, hogy a városi tér, sőt a nem városban elhelyezkedő, de városias módon használt területek gyorsan terjednek, és ezek megváltoztatják a korábban vidéki és természetközeli állapotú területek és tájak használatát is (BERG 1982, ILBERY 1999, STURM-COHEN 2004, EEA REPORT, 2006, 2016, ENYEDI 2012, KOVÁCS 2014, ANTROP 2004, 2005). A városok és városi régiók népességének növekedése gyors ütemű Európában, és az új lakóhelyek és egyéb funkciók helyigénye nagyon gyorsan növekszik. Különböző publikációkban eltérő értékeket találunk, de az általánosságban igaz, hogy várostérségeink beépített területeinek térbeli növekedése gyorsabb, mint a lakosság szám növekedése. MARSHALL (2007) és GARDI (2017) szerint a 3%-os népességnövekedés a városi funkciók által használt terület 9%-os növekedését okozza. Így a várostérségek beépített területeire vetített lakosság szám, a lakósűrűség, jellemzően csökken (NÉMETH 2009, ANGEL ET AL. 2011, HAASE ET AL. 2013). Ennek látszólag ellentmond az a tapasztalat, hogy az új szuburbán lakóterületek egyre sűrűbben beépítettek, egyre kisebb telkeken találunk családi házakat, sorházakat, sőt, emeletes tömblakásokat is. Az ellentmondás azonban látszólagos. A piaci viszonyok, a növekvő ingatlanár diktálja az eladásra kerülő telkek, ingatlanok – az építő szempontjából – hatékonyabb beépítését, miközben a lakóterületek elhelyezése a térben (mintázata) kevésbé logikus, a kiszolgáló infrastruktúra egyre több helyet foglal el, így a terület foglalás egyre kevésbé hatékony. A beépített területek gyors változásai kihívást jelentenek a területrendezés és a városfejlesztés számára, amelyek gyakran még a fejlett országokban sem képesek kontrollálni a folyamatokat, nem is beszélve a kevésbé fejlettekről, így a környezeti hatások fokozódnak (HARDI ET AL. 2021). A szakirodalom két irányt kínál a kérdésre adandó válaszok megállapítására:

a) az egyik a külvárosi fejlődés tendenciáját tartja fenn, de azt a tervezés eszközeivel megfelelőbben szabályozza; és

b) a másik a városi terek célszerűbb és sűrűbb beépítését javasolja, a tér hatékonyabb kihasználásával (kompakt város elmélet) (BREHENY 1992, WOLF ET AL. 2018). Ezért választottuk a cikk témájául, hogy a megjelenő települési terveket szembesítjük a felszínfedettség változásaival. A városi terjeszkedés számos tájökölógiai problémát okoz. Ugyanakkor a helyi/területi tervezők, az önkormányzatok és az építésügyi tisztviselők, akiknek szabályozniuk kellene a lakóhelyi szuburbanizációt, még mindig meglehetősen passzívak ebben a kérdésben, akár csak a helyi polgárok (KUBEŠ 2015, FEKETE ET AL. 2023).

JOHNSON (2001) összefoglalta a városi terjeszkedés szakirodalomban azonosított környezeti hatásait. Ez alapján a környezeti hatások a következők:

- környezetileg érzékeny területek elvesztése,

- a nyílt területek kiterjedésének csökkenése,
- nagyobb légszennyezés,
- magasabb energiafogyasztás,
- a táj esztétikai értékének csökkenése,
- mezőgazdasági területek kiterjedésének csökkenése,
- a natív fajok sokféleségének csökkenése, egyúttal az idegenhonos és invazív fajok elterjedésének lehetősége
- a csapadékvíz felszíni lefolyási hányadának növekedése,
- megnövekedett árvízveszély,
- az őshonos növényzet túlzott eltávolítása,
- monoton (s nem a tradícióknak megfelelő) lakóhelyi vizuális környezet,
- a hegyes területeken a kilátás hiánya,
- a természetes vagy természet közeli élőhelyek feldarabolódása.

A lakóterületi szuburbanizáció jelentősen megváltoztatja a céltelepülések morfológiáját, arányait, alaprajzát, faluképét, a belterületek jellemző területhasználati módjait (*BARANYAI – BALOGH 2010, BARANYAI – CSAPÓ 2011, CSAPÓ – LENNER 2015*). Ez a hagyományos táj- és falukép átalakulásához vezet.

1. ANYAG ÉS MÓDSZER

Célként fogalmaztuk meg, hogy megvizsgáljuk a megjelölt települések esetén azt, hogy a jelentős népességszámmal gyarapodó települések jövőképeinek felvázolása során mennyire tudatosan jelentkezik a zöldfelületek, területhasználat sokszínűségének „tervezése”, megőrzése. A település zöldfelületi rendszerét elsősorban a táji és a településszerkezeti adottságok befolyásolják. A környezeti, természeti zöldfelületeken kívül a falun belüli minőségi zöldfelületek kondicionáló, rekreáló és esztétikai szerepet töltenek be egyszerre: közpark, lakópark, játszótér, sportpálya, utcai fasorok, védőfásítások, belterületi erdő, valamint a temető, és a focipálya; a kiterjedt zöldfelülettel rendelkező magánkertek, közintézmények kertjei, családi házak kertjei mezőgazdasági zártkertek is a települési zöldfelületi rendszer részei. Az útmenti zöldsávok csökkentik a zajt és a páratartalmat, így javítják a település klímáját és szebbé teszik az utcaképet. A cserje és a gyeptsávok elválasztják az úttestet a járdától és a felsorolt klímajavító hatások mellett védik a gyalogosok testi épségét.

A zöldfelület elemzése során egy kategóriába soroltuk a biológiailag aktív növényzettel borított területet, ahol a termőtalaj és az eredeti altalaj, illetve a talajképző kőzet között nincs egyéb más réteg, és a település közigazgatási területén lévő, a lakosság egészsége megőrzésére, közérzetének javítására,

felüdülésére, a település szerkezetének tagolására szolgáló, az intézményi területek funkcionális használatát, esztétikai megjelenését biztosító, jellemzően növényzettel borított területet¹. A táj szintjén megközelítve, a zöldterülethez soroltuk a zöldfoltokat, zöldfolyosókat.

A szuburbanizációval érintett települések vizsgálata során az alábbi kérdésekre keressük a választ:

- Milyen tendenciák rajzolódnak ki a győri agglomeráció, szuburbanizációval érintett mintaterület településeinek területhasználatában 1990-napjainkig?
- Milyen szabályozások érvényesülnek (települési szintű) a győri agglomeráció, szuburbanizációval érintett, kijelölt településeim a közigazgatási terület beépítettségének változásával kapcsolatban?
- A kiválasztott települések települési dokumentumaiban hogyan kerülnek megfogalmazásra a művelési ágak szerinti területhasználatot/felszínborítottságot tekintve a zöldterületek területi kiterjedésének biztosítása/fenntartása?

A kérdések megválaszolásához:

- elsősorban térképelemzést (Corine Land Cover):
A CLC térképek alapján megállapítható felszínborítottsági kategóriákból 9 típust emeltünk ki, amelyek változását néztük meg 1990, 2000, 2012 és 2018 év között (a vizsgált kategóriák: nem összefüggő településszerkezet; nem öntözött szántóföldek; rét, legelő; elsődlegesen mezőgazdasági területek jelentős természetes növényzettel; lomblevelű erdő; természetes gyepek, természetközeli rétek; átmeneti erdős-cserjés terület; felszíni vizek; állóvizek). A CLC térképi adatok 100*100m területegységenként tartalmazzák a felszínborítási értékeket, ezért a belterület változásának elemzéséhez nem tekintettük alkalmasnak;
- adatfeldolgozást (KSH, TeIR, korábbi FÖMI, esetenként MePAR):
települések népesség adatai 1990-től napjainkig (népességszám, vándorlási egyenleg, népsűrűség);
településenként épített lakások száma, aránya;
településenként művelési ágak szerinti földhasznosítás (kül- és belterületen egyaránt megvizsgáltuk a változást, de a belterületi adatok korlátozottan érhetőek el);

¹ A zöldfelület értelmezése: biológiailag aktív növényzettel borított terület, ahol a termőtalaj és az eredeti altalaj, illetve a talajképző kőzet között nincs egyéb más réteg.

Zöldterület: a település közigazgatási területén lévő, a lakosság egészsége megőrzésére, közérzetének javítására, felüdülésére, a település szerkezetének tagolására szolgáló, az intézményi területek funkcionális használatát, esztétikai megjelenését biztosító, jellemzően növényzettel borított terület. (GYŐRZÁMOLY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZAT KÉPVISELŐ-TESTÜLETÉNEK 18/2017. (XII. 20.) ÖNKORMÁNYZATI RENDELETE A TELEPÜLÉSKÉP VÉDELMEÉRŐL)

- és a kijelölt települések településterv dokumentumait vizsgáltuk meg:

A 202L. ÉVI XXXIX. TÖRVÉNY számos ponton módosította az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. ÉVI LXXVIII. TÖRVÉNYT (ÉTV.), valamint a 2016. ÉVI LXXIV. TÖRVÉNYT a településkép védelméről. A módosítás újraszabályozza az Étv. által előírt terveket. Az újraszabályozás főbb pontjai közé sorolható a településfejlesztési terv és a településrendezési terv bevezetése, amelyek együttes elnevezése a településterv. A településterv készítésének időszerezését településtípusok alapján meghatározták, ezért még nem minden település készítette el az új előírásoknak megfelelő dokumentumait. Az 1990-es országgyűlési választások után az önkormányzati törvény elfogadását követően vált lehetővé az önálló településpolitika kialakítása. Az 1990. ÉVI LXV. TÖRVÉNY a helyi önkormányzatokról (hatályon kívül helyezte a 2011. ÉVI CLXXXIX. TÖRVÉNY MAGYARORSZÁG HELYI ÖNKORMÁNYZATAIRÓL – MÖTV.) a kötelező feladatok közé sorolta a településfejlesztést és -rendezést, azonban a részletszabályok megalkotására nem került sor. Ezt a hiányt az 1998. január 1-jén hatályba lépett szakági törvény, a többször módosított Étv. pótolta (JÓSZAI ET AL. 2018).

A helyi önkormányzatok működését szabályozó, jelenleg hatályos Möt. a helyi közügyek, illetve a helyben biztosítható közfeladatok közé sorolja a településfejlesztést és a településrendezést, amelyeknek célja a lakosság életminőségének és a település versenyképességének a javítása (SIMSA 2021). Ennek érdekében a településfejlesztés és -rendezés biztosítja:

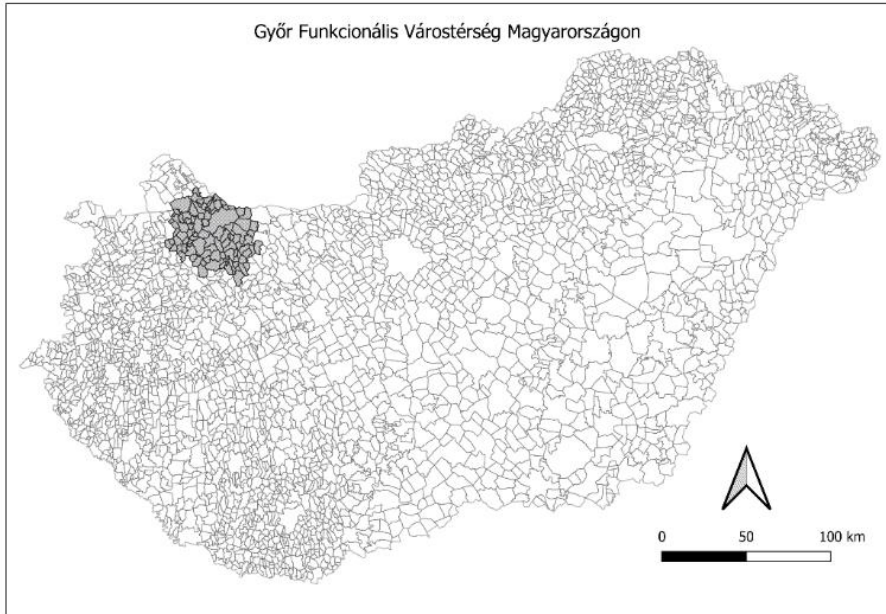
- a fenntartható fejlődést támogató településszerkezetet és a jó minőségű környezetet;
- a közérdek érvényesítését az országos, a térségi és a települési érdekek, valamint a magánérdekek összehangolásával;
- a természeti, táji, építészeti értékek gyarapítását és védelmét, valamint az erőforrások kíméletes és környezetbarát hasznosítását (Étv. 7. §).

Figyelembe véve, hogy az épített környezet alakításáról szóló 1997. ÉVI LXXVIII. TV. és annak módosításáról szóló 2006. ÉVI L. TV. előírja, hogy a rendezési terv módosításával egy adott település biológiai aktivitás értéke nem csökkenthet. (Biológiai aktivitásérték: a településekre egy adott területen a jellemző növényzetnek a település ökológiai állapotára és az emberek egészségi állapotára kifejtett hatását mutató érték). A településterv további szabályozását kormányrendeletek rögzítik. A 419/2021. KORMÁNYRENDELET tartalmazza többek között a helyi építési szabályzat és a településfejlesztési terv tartalmi követelményeit. Utóbbi esetben az ötezer főnél kisebb lakosságú települések könnyítést kapnak, mivel részletes cselekvési programot és részletes fejlesztési tervlapot nem szükséges készíteniük, illetve a monitorozástól is eltekinthetnek. Ennek értelmében lehetőség nyílik arra, hogy a dokumentum egyszerűsített tartalommal készüljön el (SIMSA 2021).

2. MINTATERÜLET

Az elemzés során a Győr vonzáskörzetében (1. ábra és 2. ábra) található 3 települést vizsgáltunk meg: Győrújfalú, Győrzámoly, Börcs.

1. ábra: Magyarország – Győr funkcionális várostérsége
Figure 1. Hungary - Functional urban area of Győr

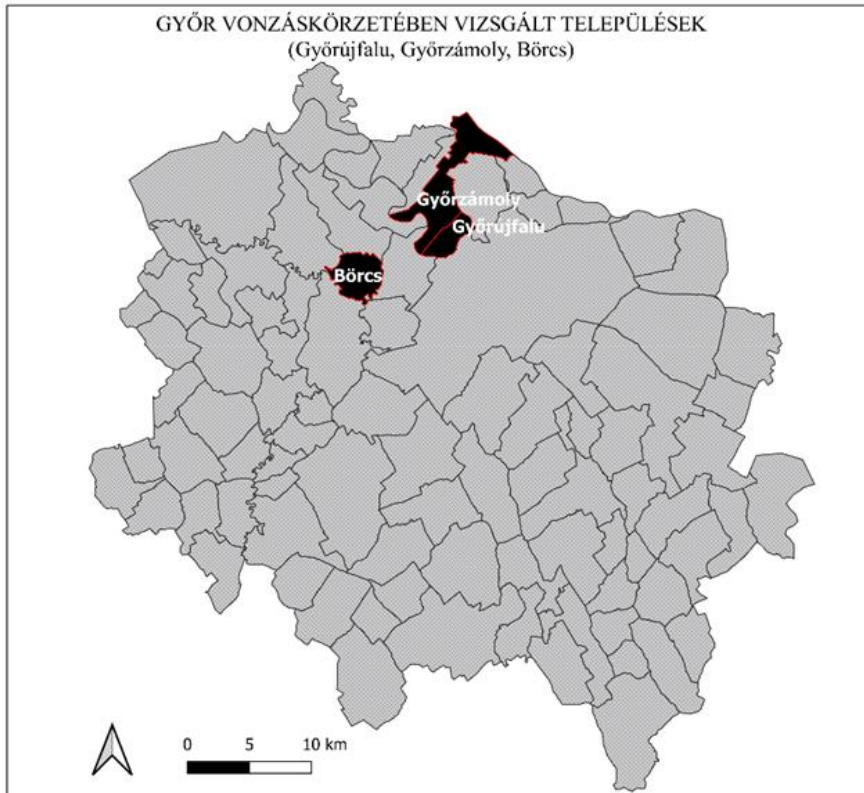
Forrás: KSH alapján saját szerkesztés. Megjegyzés: 2020-ban közzétett Urban Audit magyarországi adatgyűjtése, meghatározott módszertannal elvégzett, vonzáskörzet kutatás során az ún. funkcionális várostérségeknél a Győri Funkcionális várostérségbe 93 települést soroltak.

A három település kiválasztásának szempontjai:

A Győr városrégiójában három mintatelepülést választottunk ki a vizsgálatokhoz (2. ábra). A kiválasztás kritériuma az volt, hogy a települések az agglomeráció belüli különböző mértékben szuburbanizálódott zónák jellemzőivel rendelkezzenek, így lényegében a vizsgált településeket egy város-vidék gradiens mentén jelöltük ki. A három település közül a városhoz legközelebbi települést (Győrújfalú) erősen érintette a szuburbanizáció, a többszintes, többlakásos városias társasházak megjelenésével. Győr közigazgatási területe, sőt annak egy lakóterülete közvetlenül érintkezik Győrújfalú lakóterületével, a település már térben is integrálódott a városba. A második szuburbán zónát a

települések jelentős növekedése jellemzi, új, „zöldmezős” beruházásként létrejött, családi házak által uralt szuburbán negyedek kialakulásával (Győrzámoly). Ezzel szemben a harmadik zónát a népességnövekedés jellemzi, de új településrészek nem jönnek létre. Ezekben a területeken jellemzően hagyományos falusias telkek találhatók meg ma is, vagy ezek felosztásával, feldarabolásával jönnek létre új, kisebb építési telkek (Börcs).

2. ábra: Győri vonzáskörzetben kijelölt 3 település (mintaterület)
Figure 2. 3 selected settlements in the agglomeration of Győr (sample area)

Forrás: saját szerkesztés

3. ELEMZÉS

GYŐRÚJFALU

Győrhöz legközelebb lévő Győrújfalú (Győr központjától 5 km-re fekszik) nem összefüggő településszerkezetében több mint 43 %-os növekedés figyelhető meg

a felszínborítottságát elemezve (4. ábra), ezzel egyidejűleg a szántóterületek nagyarányú csökkenése ment végbe 1990-től 2018-ig. A belterületi adatok is mutatják a növekedő tendenciát 2011 és 2021 között, 8,73 %-kal növekedett a település belterülete (5. ábra). 2006-tól az önkormányzati tulajdonú zöldterületek kiterjedéséről is van összeírt adat (egy lakosra jutó m² mértékegységben), mely alapján megállapítható, hogy 2010 után 0 m² a település önkormányzati tulajdonú zöldterülete. A teljes közigazgatási területen jelentősen csökkent az általunk zöldterületbe sorolt kategóriájú felszín kiterjedése. A falu népességszáma folyamatosan nő 1990-től, TeIR adatai alapján 1536 fővel nőtt a település állandó népessége, így 2022-ben 2526 főt írtak össze, vándorlási egyenlege minden évben pozitív értéket mutat. A település honlapján olvasható „Köszöntő” menüpotban megfogalmazottak is érzékletesen alátámasztják a nagyfalu népességszám növekedését és a beköltözések nagy arányát:

„...egy olyan faluban élünk, amelynek egyik felében tősgyökeres újfaluik laknak, a másik felében pedig betelepülők, akik itt képzelik el jövőjüket.

Az egyik oldal az évszázados hagyományt, a szigetközi bölcsességet képviseli, ami apáról fiúra szállt, a másik oldal pedig a dinamizmust, a vállalkozószellemet.”

Lakásállománya 1990-ben 332 db volt, 2022-re 1053 lakást számoltak össze a településen, a két év közötti változás több mint 217%-os növekedést jelent.

Zöldterületek, táji és természetvédelmi területeket a nagyfalu Településképi arculati kézikönyvből (2023) megismerhetjük. Jellemző a külterületeken és a belterületek külterületekkel határos zónáiban a mezőgazdasági termőföldek, zöldsávok, véderdők, bányatavak körüli erdők, egyéb vízfelületek. A dokumentumban leírtak alapján korlátozott mértékű használatuk a természeti környezet védelme mellett lehetséges, ugyanis az értékes fák, fasorok védelme kiemelten fontos. A településen áthaladó Révfalusi csatorna és partfalai értékes területi egységnek tekinthető, viszont a vezetőség felismerte, hogy jelenleg alulértékelt területe a településnek, ezért a hosszú távú tervekben a terület megtisztítást követően rekreációs célra szeretnék hasznosítani. Győrújfalun számos természeti és tájképi, egyedi tájértékkel rendelkezik (melyek védelmét illetve a kapcsolódó szabályokat a 1996. ÉVI LIII. TÖRVÉNY (TVT.) foglalja magában).

A kézikönyvben továbbá még leírták, hogy nagyobb figyelmet kell fordítani a még foszlányokban fellelhető mezővédő erdősávok pótlására; a természetes vízfolyásokat, csatornákat övező növénytakarások védelmére és pótlására; valamint a védőfásítások kiépítésére a szántók és a szomszédságában lévő lakóterületek közé. A településen az alábbi zöldfoltokat illetve zöldfolyásokat lehet fellelni:

- Korlátlan közhasználatú közpark jellegű terület a templomok környezetében,

- A temető korlátozott használatú zöldterületén árnyékoló funkciót is betöltő lombos növényzet van. (A temető határa és a meglévő lakóterület közé egy többszintes biológiailag aktív, fás - cserjés - védősáv telepítését tervezik a szűrő és szélesebb mérséklő hatásán túl esztétikai, kegyeleti okok miatt is.),
- A sportpálya, játszótér, mellett a zöldsávok, véderdők ökológiai, elválasztó, valamint kondicionáló szerepük miatt fontos alkotó részei a zöldfelületi rendszernek. Ezek a területek különböző hasznosításuk ellenére védelmi szerepet látnak el, de ugyan ilyen fontos az összekötő szerepük is. A külterület nagy összefüggő zöldfelületeit (ártéri erdők, gazdasági erdők) zöldfolyosóként köti össze a belterület zöldfelületeivel.
- A zöldfelületi rendszer egyik legfontosabb eleme a magántulajdonú kertek, mert területük a korlátlan használatú zöldfelületek nagyságának többszöröse. Jellemző ez Győrújfalun, ahol a települést nagyrésztben falusias jellegű beépítési mód jellemzi. A településen egy, kettő és három zónás kertek egyaránt előfordulnak: az egyzónás kerthasználat (díszkert) egyre gyakoribbá válik; a kétzónás a leggyakoribb (díszkert – haszonkert); a három zónás pedig általában olyan ingatlanok jellemzője, ahol állattartás, vagy más gazdálkodási tevékenység folyik és ennek kiszolgáló épületei találhatóak a köztes zónában. Még mindig előfordul a magánkertek haszonkerti jellege. Főleg az idősebb, nyugdíjas korú lakosság csupán az elő- és oldalkertet használja díszkertként, a nagyobb felületű hátsó kertben pedig saját felhasználásra zöldségeket és gyümölcsöket termeszt.

A község önkormányzati képviselő testületének önkormányzati rendelete A Településkép védelméről szóló dokumentumában (2023. április) kitérnek a településképi szempontból meghatározó területekkel (történeti falu – útmenti karakterű területek; a családiházias karakterű területek; kisvárosias karakterű területek; gazdasági – ipari karakterű területek; rekreációs és üdülő karakterű területek; táji- természeti karakterű területek, külterületek) szemben támasztott követelményekre, mely alaposan és részletesen ismerteti azokat a szempontokat, amellyel a településképet szeretnék őrizni és erősíteni.

Kötelező elvárásként a gazdasági-ipari karakterű területek esetén rendeletben rögzítették, hogy „Az ipari területek telkeinek le nem burkolt és be nem épített felszínét zöldfelületként kell kialakítani és fenntartani.” A tétel hozzájárul a művelési ágak szerinti területhasználat sokszínűségéhez, a zöldfelületek biztosításával.

A rekreációs, üdülő házas karakterek esetében ajánlást fogalmaztak meg: „A növény telepítésnél is ajánlott az illeszkedés szerint, illetve a melléklet szerinti falistából választani. Az üdülőterületek esetében a telken belül is az intenzív növényzet telepítése az elvárás, mely magasabbra növekvő fákkal biztosítható. (25m²/fa/telek)”

Táji és természeti karakter – Zöldterületekre vonatkozóan lefektették, hogy a közterületi zöldfelületeket a község szabályozási tervén megjelölt funkciójuknak megfelelően kell kialakítani és fenntartani. A zöldfelületeken fákat és cserjéket kell ültetni, a burkolatlan felületeket füvesíteni kell. E kategóriába sorolandó a magántulajdonú ingatlanok beültetésével kapcsolatos előírások és ajánlások. Konkrét paraméterekkel meghatározták, hogy a szomszéd telkének határától milyen mértékkel és módon lehet fásítani, zöldterületet alakítani.

Győrújfalú (és Győrzámoly) esetén is meg kell jegyezni, hogy a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Kormányhivatal Állami Főépítészeti Iroda 2023. 04. 04. keltezésű határozatában térségi területfelhasználási engedélyt adott, amely a következőket tartalmazza:

„ a Győr, északnyugati elkerülő GY-16-os nyomvonalváltozatának 1. számú főút és 14. sz. főút közötti szakaszát, mint országos jelentőségű műszaki infrastruktúra hálózat elemének minősülő főutat az Országos Területrendezési Tervbe és a Győr-Moson-Sopron Vármegyei Területrendezési Tervébe beillesztette az alábbi feltétellel: a Győr és Révfalui Vízbázis védőterületén végighaladó útszakasz vízzáróan burkolt csapadékvízárórendszerrel kerül létesítésre, amely a környezeti hatásvizsgálat dokumentumban „javaslat” helyett előírásként kerül megfogalmazásra. A döntés a közléssel véglegessé vált.” *(GYŐRÚJFALU TELEPÜLÉSSZERKEZETI TERV, HELYI ÉPÍTÉSI SZABÁLYZAT ÉS SZABÁLYOZÁSI TERV MÓDOSÍTÁS, KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS, 2023)*. A tervezett beruházás célja Győr hiányzó, nyugati elkerülő szakaszának kiépítése *(3. ábra)*.

Mindezek alapján Győrújfalú Község Önkormányzata döntést hozott arról, hogy beruházói kérelmet befogadva módosítja településrendezési tervét, azért hogy a Győr, északnyugati elkerülő út település területére eső szakasza az útépitési engedélyezési tervek alapján kijelölhető legyen. A módosítás a településszerkezeti tervet, a helyi építési szabályzatot, valamint a szabályozási terv módosítását is igényelte.

A tervezett beruházáshoz kapcsolódóan készítettek környezeti hatáselemzést is, melyben ismertetik azokat a (tájvédelmi) negatív hatásokat, amelyek utalnak a területhasználat átalakulására, a zöldterületeket érintő változásokra. Az elkerülő út erdőterületeket és szántóterületeket fog kettévágni, tehát ezek területe csökkenni fog. A tervek szerint azonban számos ponton pótolni fogják a növényzetet, meghatározott módon, helyre meghatározott fajtákat. Megjegyzendő, hogy a térség Natura 2000 hálózat része, viszont az elkerülő szakasz kivitelezése során (tervek alapján) nem lehet biztosítani, ezen természeti területek érintetlenségét.

GYŐRZÁMOLY

Győrújfalú közvetlen szomszédságában húzódó település, Győrzámoly jelentősebb növekedésen ment keresztül a vizsgált időintervallumban: 1990-

2018 évek között megközelítőleg 67%-kal emelkedett a beépített területek aránya, ezzel egyidejűleg a szántóterületek 1/3-ra csökkentek (4. ábra). A jelentős növekedést a belterület kiterjedése is igazolja: 2011-ben 170 ha, míg 2021-ben már 207 ha volt a település belterülete (5. ábra). Az önkormányzat tulajdonában lévő zöldterületek (hasonlóan Győrújfaluhoz) 0-ra redukálódtak 2021-re. A külterületi zöldterületek kiterjedése emelkedett. Népessége 5 év alatt (2017-2022 között) 76%-kal növekedett, jelenleg 3949 fő él a településen. Jelentős a lakásállomány növekedése, ugyanis 1990-ben 451 lakás volt a Győrzámolyon, 2022-re pedig 812 lakást építettek, így összesen 1263 lakás/ház található a településen.

3. ábra. Győr északnyugati elkerülőjének nyomvonala
Figure 3. Route of the north-west bypass of Győr

Forrás: Győrzámoly Településrendezési eszközök módosítása, Általános Eljárás Véleményezési Tervdokumentáció, 2023

<https://www.gyorzamoly.hu/webuploads/files/Leiraslatamaszto22102.pdf>

Győrzámoly Településképi Arculati kézikönyvében ismertetett zöldfelületek nagy hasonlóságot és átfedést mutatnak Győrújfalun ugyanezen elemeivel (nagyobbrészt a belterületi elemek), ezért ezt tételesen nem taglaljuk. A különbségeket emeljük ki és a megfogalmazott célokat. A hasonlóság alapvetően abból ered, hogy a két falu közvetlen egymás szomszédságában, hasonló növekedési pályán ment végbe, és a településszerkezet is sok téren hasonlatos. Továbbá, Győrújfalunál ismertetett, a Győr elkerülő szakaszára vonatkozó beruházás, Győrzámolyt is érinti (3. ábra), mely következtében a szükséges dokumentum módosításokat és környezeti hatáselemzést Győrzámoly is elkészítette.

A település külterületén két nagyobb és több kisebb kiterjedésű erdőterület található, az árvízmentesített részén szántóföldek húzódnak, míg a belvíztől veszélyeztetett területeken gyepgazdálkodás jellemző. A település dokumentumában megfogalmazásra kerül, hogy a belvízvezető csatornák mentén szükségszerű lenne árnyékolást adó növénytelepítést végezni. A nagytáblás szántóművelés miatt pedig a nyomokban megtalálható ökológiai csatornák része (fasorok, cserjés állományok) kiindulási alapot adhatnak az újratelepítéshez, melyet szintén célként fogalmaztak meg.

A falu a településképről szóló önkormányzati rendeletében a településképi szempontból meghatározott település karakterekre vonatkozó elvárásait ismerteti. 7 karaktert különböztetnek meg: falusias karakterű, kertvárosias karakterű, településközponti karakterű, gazdasági karakterű, üdülő területi karakterű, táji-vízparti karakterű, mezőgazdasági karakterű. Utóbbi két karakter esetében leírták, hogy a területek nem beépíthetők. A gazdasági karakterű településrészek („Az ipari területek telkeinek le nem burkolt és be nem épített felszínét zöldfelületként kell kialakítani és fenntartani”) és a magántulajdonú ingatlanok beültetésével (Konkrét paraméterekkel meghatározták, hogy a szomszéd telkének határától milyen mértékkel és módon lehet fásítani, zöldterületet alakítani) kapcsolatos előírások és ajánlások hasonlatosak Győrújfaluban megfogalmazottakhoz.

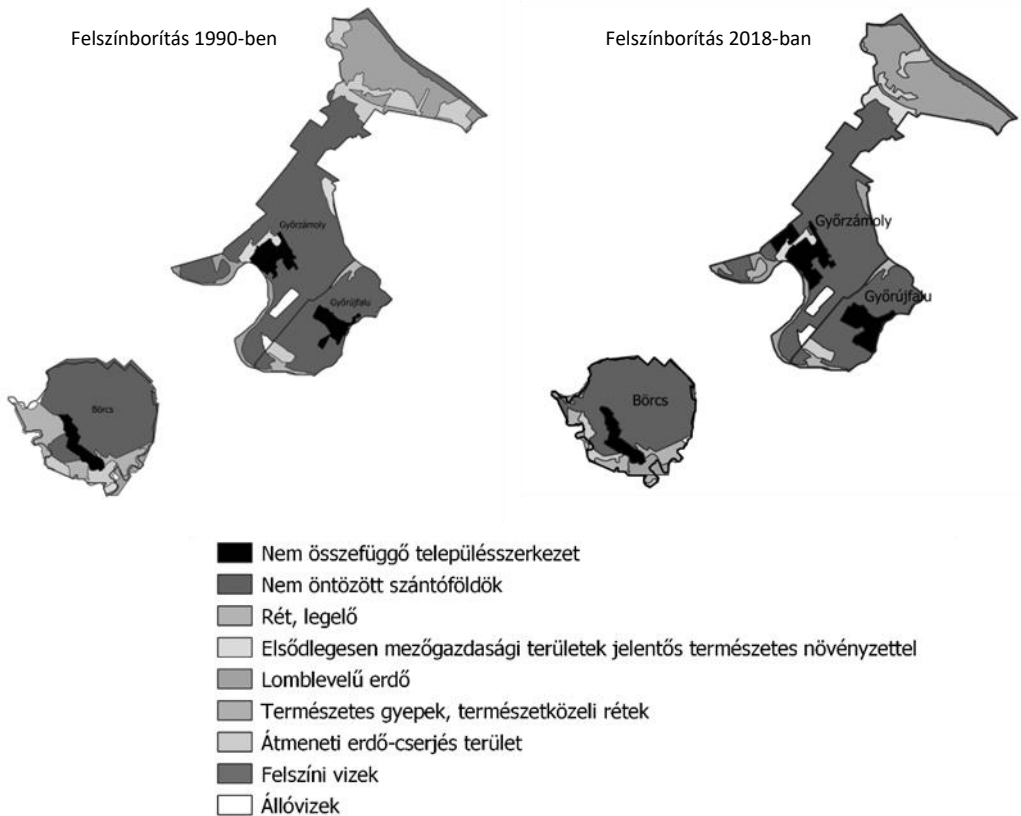
Győrzámoly vezetősége felismerte, hogy a település meghatározó ökológiai, üdülési és rekreáló potenciálja elsősorban táji adottságainak köszönhető. Célokat fogalmaztak meg annak érdekében, hogy az adottságokat meg tudják tartani és fejlesztéseket tudjanak végrehajtani, ennek érdekében törekednek:

- az ökológiai folyosók megtartására, szerepük erősítésére,
- a feltárt táji jellegzetességek és természeti adottságok megőrzésére meglévő erdők megtartására, helyenként bővítésére,
- gyepterületek minél nagyobb arányának növelésére,
- mezővédő erdősávok pótlására és újbóli telepítésére,
- védőfásítások alkalmazásával elősegíteni a tájba illesztést.

BÖRCES

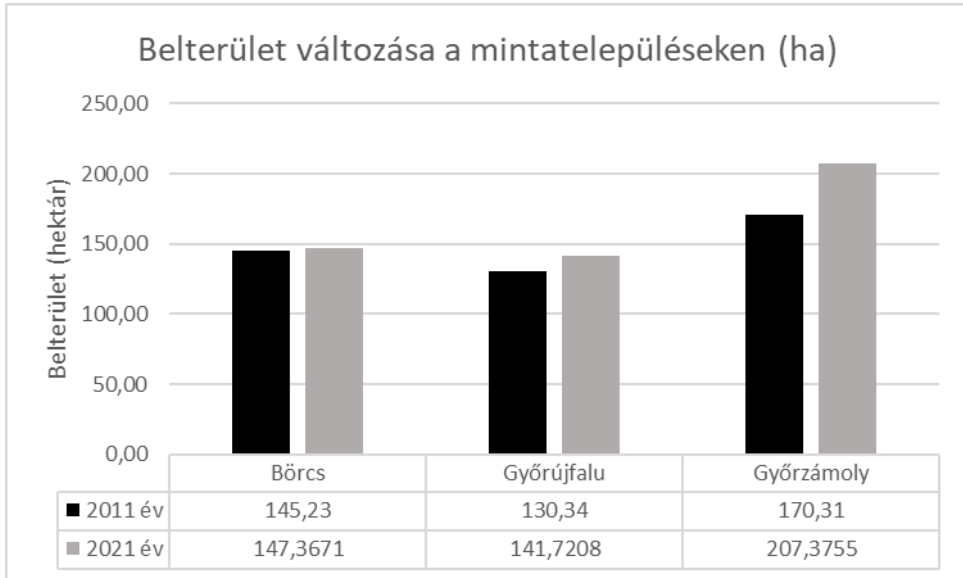
Börcs jelenleg 1428 főt számláló település (TeIR alapján), az elmúlt 5 évben 472 fővel gyarapodott az állandó népessége. Vándorlási egyenlege a vizsgált időintervallumban pozitív értéket mutat. Lakásállománya 2022-ben 501 db volt, 1990-től 2022-ig 183 lakást építettek. Az előző településekhez képest kisebb növekedés figyelhető meg. A felszínborítottság változásánál 1990-2018-ig a nem összefüggő településszerkezetben 11%-os növekedés ment végbe (4. ábra), belterülete 1,47%-kal növekedett 2011 és 2021 között (5. ábra). Önkormányzati tulajdonban lévő zöldterülete 0,77 m²/lakos volt 2021-ben. Külterületén lévő, zöldterületekhez sorolt felszínek területi kiterjedése kismértékben csökkent.

4. ábra. A mintaterületek felszínborítottságának változása 1990-2018-ig
Figure 4. Changes in land cover of sample areas 1990-2018

Forrás: CLC alapján saját szerkesztés

5. ábra: Belterület változása a mintaterületeken 2011-2021 között
 Figure 5. Change in internal area in the sample areas between 2011 and 2021

Forrás: TeIR és FÖMI alapján saját szerkesztés

A település Helyi Építési Szabályzatáról szóló rendelete (HÉSZ) 2007-ben készült el. 2020-ban módosították egy beruházáshoz szükséges engedélyezés révén, de számottevő módosítást nem végeztek a dokumentumon. A rendelet számos ponton az OTÉK-re (Országos Településrendezési és Építési Követelmény) utal és vannak pontok, ahol megengedőbb a helyi rendelet, mint az előző két település esetén, viszont néhány pontnál részletesebben szabályoz a börcsi dokumentum. Kiemelendő például a mezőgazdasági területek övezetéről ismertetett leírás. Mezőgazdasági szántókon létesítendő építménnyel, kerítéssel, széltoronnyal, szélrozművel kapcsolatban és a mezőgazdasági kert kategóriával kapcsolatban is megfogalmazták az előírásokat. Továbbá, kijelölték, hogy mely mezőgazdasági táblák mentén szükséges fasorokat, védőerdősávokat ültetni.

A 2018-ban készült Településképi Arculati Kézikönyvben ismertetik, hogy a település épületállománya és teleszerkezete napjainkra teljes mértékben megváltozott. Egy-egy utca nyomvonalán kívül már semmi nem emlékeztet a történelmi településszerkezetre és az épületállományra. Erre való tekintettel a település nem látta értelmét egy védendő belső településmag lehatárolásának. A településképi, településkarakter, a meghatározó táji és természeti értékek, építészeti, településképi jellemzők, területhasználatok alapján Börcs területén az alábbi eltérő karakterű területeket határolták le: lakóterületi funkciójú beépítésre szánt terület, gazdasági és különlegese funkciójú beépítésre szánt területek, öregszőlő területek, ökológiai szempontból értékes beépítésre nem szánt területek, egyéb beépítésre nem szánt területek.

A belterülettől távol eső Öregszőlők (volt) zártkertek területén ma már többféle funkció keveredik, ugyanis megtalálható a lakó- és a rekreációs funkció, üdülő funkció, valamint a szőlő- és kertgazdálkodás. Mivel az épületállomány külső formájában, anyaghasználatában, építészeti stílusában, méretében roppant változatos, ezért szeretnék szabályozni a településrész beépítését, hogy a karakteréhez jobban igazodjon.

A településképi szempontból meghatározó ökológiailag értékes beépítésre nem szánt területek (erdőterületek, rétek, gyepek, legelők, vízpartok, vizek környezete és a Rábca holtágai mentén az országos ökológiai hálózat területe) esetén megfogalmazták, hogy a jövőben nem szeretnék ezen területeket beépítés alá vonni. Szem előtt tartják azonban azt is, hogy teljesen nem zárkozhatnak el az elől, hogy a külterületeken egy-egy laza, szellős beépítésű lovarda, sportszabadidős létesítmény, majorok, kisebb-nagyobb gazdasági/mezőgazdasági épület felépítését engedélyezzék. Ennek tudatában hozták létre az egyéb beépítésre nem szánt területek kategóriát (melyeket alapvetően nem beépítésre szántak, de megengedhető az épületállomány megjelenése).

A 3. vizsgált településen is fontosnak tartják a táj sokszínűségét adó természetközeli élőhelyek az erdők, rétek, legelők fenntartását (külterület állapotának megőrzését), ezért a következő célokat fogalmazták meg:

- a vízfolyások, utak kísérő erdősávok, ligetek területének megtartása, növelése.
- az erdőterületek, rétek területeinek minimális csökkenése,
- a tájhasznosítás és a természeti értékek felhasználása során meg kell őrizni a tájak természetes és természetközeli állapotát,
- fenntartani a tájak esztétikai adottságait és a jellegét meghatározó természeti értékek, természeti rendszerek és az egyedi tájértékek,
- a történelmileg kialakult természetkímélő hasznosítási módok figyelembevételével biztosítani kell a természeti terület használata és fejlesztése során a táj jellegének, esztétikai, természeti értékeinek, a tájakra jellemző természeti rendszereknek és egyedi tájértékeknek a megővését,
- új fejlesztési területek kialakítása, meglévő területek fejlesztése során kötelező telken belüli védőfásítással, védőerdők telepítése.

KÖVETKEZTETÉS

A rendszerváltozást követően a területhasználatban egy kedvezőtlen folyamat indult el a szuburbanizációval érintett településeken, ugyanis összességében a mintatelepülések mindegyikén csökkent a zöldfelületek aránya. A legjelentősebb csökkenés Győrújfalunál, a szuburbanizációval legerőteljesebben érintett település esetén figyelhető meg, viszont a beépítésre vonatkozó települési szintű előírások, a három vizsgált település közül, itt szabályoznak a legerőteljesebben.

A 2. szuburbán zónához tartozó Győrzámoly beépítettségének és népességének növekedése meghaladta Győrújfalú növekedésének értékeit (a vizsgált időintervallumban). A település dokumentumaiban hasonlóan szigorú szabályozások érvényesülnek a település különböző karakterű térszínein, mint Győrújfaluban, azonban a dokumentumokban nagyobb figyelmet kap a mezőgazdasági területek védelme is. A legkisebb népességnövekedés a szuburbanizáció 3. szintjén lévő településen, Börcsön ment végbe. Ennek következtében a lakott terület növekedése elmarad az előző két településhez képest. A települési szintű szabályozás megengedőbb Győrújfalú és Győrzámolyhoz képest. A szuburbanizáció peremterületén húzódó település, Börcs településképében meghatározó karaktereknél még beépítésre alapvetően nem szánt területeket is meg tud különböztetni, többek között a szántókat is nem beépíthető osztályozásba sorolta. Míg a városhoz közelebbi települések esetében nem tapasztalunk ilyen jellegű megközelítést, mely arra enged következtetni, hogy a település belterületének növekedése a megfelelő keretek mellett megengedett, település által támogatott.

A tanulmány készítésének elsődleges célja az volt, hogy megállapítsuk a szuburbanizáció különböző szintjén lévő települések települési szintű tervezése során hogyan terveznek a sokszínű területhasználattal, a zöldfelületek megőrzésének biztosításával. Az elemzés során pozitívumként értelmezhető, hogy mind a 3 település települési önkormányzata alapvetően rendelkezik vízióval, stratégiával annak érdekében, hogy a településük „élhető” és „fenntartható” legyen, azaz az egészséges környezet elengedhetetlen feltételét, a zöldfelületek kiterjedését biztosítani és a lehetőségekhez mérten növelni tudják.

IRODALOMJEGYZÉK

- ANGEL S. – PARENT J. – CIVCO D.L. – BLEI A.M., – POTERE D.** (2011): The dimensions of global urban expansion: Estimates and projections for all countries, 2000–2050. *Progress in Planning*, 2., 53–107.
<https://doi.org/10.1016/j.progress.2011.04.001>
- ANTROP, M.** (2004): Landscape change and the urbanization process in Europe. *Landscape and Urban Planning*, 1–4., 9–26.
[https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(03\)00026-4](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(03)00026-4)
- ANTROP, M.** (2005): Why landscapes of the past are important for the future? *Landscape and Urban Planning*, 1–2., 21–34.
<https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2003.10.002>
- BAJMÓCY, P.** (2012): Suburbanisation and suburban regions in Hungary after 1990, In: Csapó T., Balogh A. (eds.): *Development of the Settlement Network in the Central European Countries: Past, Present, and Future.*

- Springer, Heidelberg, 207–221. https://doi.org/10.1007/978-3-642-20314-5_15
- BARANYAI G. – CSAPÓ T.** (2011): Zöldterületek a hazai városokban, hatásuk az életminőségre, különös tekintettel a városklímára. In: Kókai, Sándor (szerk.): Geográfiai folyamatok térben és időben: tanulmánykötet Dr. Hanusz Árpád 65. születésnapja tiszteletére Nyíregyháza, Magyarország: Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézet, pp. 63-73.
- BARANYAI G. – BALOGH A.** (2010): Zöldülő (?) települési környezet Magyarország vidéki nagyvárosaiban. In: Csapó, T; Kocsis, Zs (szerk.): A településföldrajz aktuális kérdései = Topical Issues in the Urban Geography : A településrendszer és a közoktatás néhány összefüggése , VI. Településföldrajzi konferencia Szombathely, Magyarország : Savaria University Press, pp. 459-466.
- BERG, VAN DEN L. – DREWETT, R., – KLAASSEN L. H., – ROSSI, A., – VIJVERBERG, C. H. T.** (1982): Urban Europe: vol.1.: Study of Growth and Decline. Pergamon Press, New York, Oxford.
- BREHENY, M. J.** (1992): The contradiction of compact city: A review. In: Breheny, M. J. (ed.): Sustainable Development and Urban Form. European Research in Regional Science series No. 2. Series editor: Batey, P. W. J.): Pion Limited, London. 138–159.
- communities in East-Central Europe, Guest Editorial. *Cities*, 2., 179–181. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.09.001>
- CSAPÓ T. – BALOGH A.** (eds.) (2012): Development of the Settlement Network in the Central European Countries: Past, Present, and Future. Springer, Heidelberg.
- CSAPÓ T. – LENNER T.** (2015): Budapest településmorfológiája. Savaria University Press, 388. p
- ENYEDI GY.** (2012): Városi világ. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FEKETE K. – OLÁH M. – DOMBI G. – HORVÁTH CS. B.** (2023): A bőségszaru súlya. Szemelvények a Balaton térség önkormányzatokat is érintő aktuális kihívásiból. In: Agg Zoltán (szerk.): Zongor Gábor 70. Autonómia és művészet, Zongor Gábor 70 éve. Comitatus Társadalomkutató Egyesület, Nyomdakész Kft., Veszprém
- GARDI, C.** (2017): Is urban expansion a problem? In: Gardi, C. (ed.): Urban expansion, landcover and soil ecosystem services. Routledge, London and New York, 1–18. <https://doi.org/10.4324/9781315715674-1>
- HAASE, D. – KABISCH, N. – HAASE, A.** (2013): Endless Urban Growth? On the Mismatch of Population, Household and Urban Land Area Growth and Its Effects on the Urban Debate. *PLoS One*, 6., e66531. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0066531>

- HARDI T. – FARKAS O. – HEGYINÉ BOLLA K.** (2021): A személygépjármű-forgalom növekedésének környezeti hatása egy Győr környéki szuburbán útszakaszon *Területi Statisztika* 61 (4): 503–526. <http://dx.doi.org/10.15196/TS610404>
- HIRT, A. S.** (2007): Suburbanizing Sofia: Characteristics of Post-Socialist Peri-Urban Change. *Urban Geography*, 8., 755–780. <https://doi.org/10.2747/0272-3638.28.8.755>
- HIRT, A. S.** (2012): *Iron Curtains: Gates, Suburbs and Privatization of Space in the Post-socialist City.* Wiley & Sons Ltd., Chichester. <https://doi.org/10.1002/9781118295922>
- ILBERY, B.** (ed) (1999): *The Geography of Rural Change.* Longman, Essex.
- JOHNSON, M. P.** (2001): Environmental impacts of urban sprawl: a survey of the literature and proposed research agenda. *Environment and Planning A*, Volum 33., 717–735. <https://doi.org/10.1068/a3327>
- JÓSZAI A. – LÁSZLÓ L. – TÓZSA I.** (2018): Településtervezés és településfejlesztés.
- KOVÁCS Z.** (2014): New post-socialist urban landscapes: The emergence of gated communities in East-Central Europe, Guest Editorial. *Cities*, 2., 179–181. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2013.09.001>
- KUBEŠ, J.** (2013): European post-socialist cities and their near hinterland in intra-urban geography literature. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series.* March, 19–43. <https://doi.org/10.2478/bog-2013-0002>
- KUBEŠ, J.** (2015): Analysis of regulation of residential suburbanisation in hinterland of post-socialist ‘one hundred thousands’ city of Česká Budějovice. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 27., 109–131. <https://doi.org/10.1515/bog-2015-0008>
- LEETMAA, K. – TAMMARU, T.** (2007): Suburbanization in Countries in Transition: Destinations of Suburbanizers in the Tallinn Metropolitan Area. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 2., 127–146. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0467.2007.00244.x>
- MARSHALL, J. D.** (2007): Urban Land Area and Population Growth: A New Scaling Relationship for Metropolitan Expansion. *Urban Studies*, 10., 1889–1904. <https://doi.org/10.1080/00420980701471943>
- NAGY G.** (2023): A vidéki nagyvárosok körüli szuburbanizáció vizsgálata a lakáspiaci indikátorok változásán keresztül, 2000-2021. *Területi Statisztika*, <https://doi.org/10.15196/TS630602>
- NÉMETH S.** (2009): Mintha-városból mintavárost! A magyar urbanizáció mennyiségi útja és minőségi átmenete. In: *Területi Statisztika XII. (XLIX.) évf. 1. szám*, pp. 8-18.
- SIMSA, T.** (2021): TELEPÜLÉSTERV, infojegyzet, Az információs jegyzet az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült.

- STURM, R. – COHEN, D. A.** (2004): Suburban sprawl and physical and mental health. *Public Health*, 7., 488-496. doi: 10.1016/j.puhe.2004.02.007
- SZIRMAI, V.** (ed.) (2011): *Urban sprawl in Europe. Similarities and/or differences.* Aula, Publishing, Budapest.
- TIMÁR J. – VÁRADI M. M.** (2001): The uneven development of suburbanization during transition in Hungary. *European Urban and Regional Studies*. 4., 349–360. <https://doi.org/10.1177/096977640100800407>
- WOLFF, M. – HAASE, D. – HAASE, A.** (2018): Compact or spread? A quantitative spatial model of urban areas in Europe since 1990. *PLoS ONE*. 2., e0192326. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192326>

INTERNETES FORRÁSOK:

Börcs honlapja:

<https://www.borcs.hu/index.php/onkormanyzat/dokumentumok/rendeletek/747-telep%C3%BCI%C3%A9sk%C3%A9pi-arculati-k%C3%A9zik%C3%B6nyv>

Börcs Község Önkormányzat Képviselő-testületének 4/2020. (VI.30.) önkormányzati rendelete a helyi építési szabályzatról szóló 16/2007.(X.16.) rendelet módosításáról (2020): https://www.borcs.hu/images/onkormanyzati_dokumentumok/rendeletek/2020_evi_rendeletek/4_2020_VI_30_a_helyi_ptsi_szabalyzat_16_2007_X_16_mdostsrl.pdf, letöltés ideje: 2024. 01. 13.

Börcs község önkormányzata képviselőtestületének 16/2007,(x.16,) rendelete Börcs község helyi építési szabályzatáról (2007): <https://www.borcs.hu/index.php/onkormanyzat/dokumentumok/rendeletek>, letöltés ideje: 2024. 01. 20.

Börcs Településképi Arculati kézikönyv (2018):

https://www.borcs.hu/images/onkormanyzati_dokumentumok/rendeletek/B%C3%B6rcs_TAK_v%C3%A9gleges.pdf, letöltés ideje: 2024. 01. 06.

EEA (European Environment Agency) (2006): *Urban sprawl in Europe – The ignored challenge.* EEA Report 2006 No 10/2006. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. https://www.eea.europa.eu/publications/eea_report_2006_10/eea_report_10_2006.pdf, letöltés ideje: 2023. 11. 05.

EEA (European Environment Agency) (2016): *Urban sprawl in Europe.* Joint EEA-FOEN report. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. https://www.eea.europa.eu/publications/urban-sprawl-in-europe/at_download/file, letöltés ideje: 2023. 11. 07.

Győrújfalú honlapja:

<https://www.gyorujfalu.hu/index.php/onkormanyzat/telepulesrendezes>

Győrújfalú Község Településfejlesztési Konceptió, Településszerkezeti Terv, Helyi Építési Szabályzat és Szabályozási Tervének Felülvizsgálata (2022)

https://www.gyorujfalu.hu/images/telep%C3%BCI%C3%A9srendez%C3%A9s/Elozetes_tajekoztatasi_dokumentacio_Gyorujfalu_202202.pdf,

letöltés ideje: 2024. 01. 27.

Győrújfalú Községi Önkormányzat Képviselő-testületének sz. önkormányzati rendelete A TELEPÜLÉSKÉP VÉDELMEÉRŐL (2023):

https://www.gyorujfalu.hu/images/GYF_TKR_2023_V%C3%A9lem%C3%A9nyez%C3%A9si.pdf, letöltés ideje: 2024. 01. 23.

Győrújfalú Településképi Arculati kézikönyv (2023):

https://www.gyorujfalu.hu/images/telep%C3%BCI%C3%A9srendez%C3%A9s/2023/Gyorujfalu_TAK_2023_Velemenyezesi.pdf, letöltés ideje:

2024. 01. 10.

Győrújfalú Településszerkezeti Terv, Helyi Építési Szabályzat és Szabályozásai Terv módosítás (2023):

https://www.gyorujfalu.hu/images/telep%C3%BCI%C3%A9srendez%C3%A9s/2023/Gy%C5%91r_%C3%A9szaknyugati_elker%C3%BCI%C5%91_-Rp.I.142-14/Kornyezeti_ertekeles.pdf, letöltés ideje: 2024. 01. 29.

Győrzámoly honlapja: <https://www.gyorzamoly.hu/onkormanyzat/rendeletek>

Győrzámoly község Önkormányzat Képviselő-testületének 18/2017. (XII. 20.) önkormányzati rendelete a Településkép Védelméről, (2017, 2022):

<https://www.gyorzamoly.hu/webuploads/files/Telepuleskepirendeletegyssegszerkezetben.pdf>, letöltés ideje: 2024. 01. 05.

Győrzámoly Településképi Arculati kézikönyv (2017):

<https://www.gyorzamoly.hu/webuploads/files/TAKkicsi.pdf>, letöltés ideje: 2024. 01. 30.

Győrzámoly Településrendezési eszközök módosítása - Általános Eljárás Véleményezési Tervdokumentáció (2023):

<https://www.gyorzamoly.hu/webuploads/files/Leirasalatamaszto22102.pdf>, letöltés ideje: 2024. 01. 20.